

bila vezana sa centrom. Ponuda u galeriji bi se oblikovala iz slijedećih izvora: aktivni izrađivači predmeta sitne robe i lončarstva u okviru demonstracijskih postupaka u muzejskoj zbirci, proizvodi školske zadruge, proizvodi sudionika likovne kolonije. Osim toga prodajna bi galerija posjetiocima mogla nuditi i proizvode drugih obrta, proizvode suvremenog oblikovanja u drvu, glini, proizvode domaće industrije (razumije se u odgovarajućoj turističko animacijskoj ambalaži), proizvode kulinarske kulture, gastronomsku kartu ribničke doline, maskote, npr. Ribničana koji se pojavljuje u stripu, razglednice od kopija starih do novih, razglednice s humorističkim prizorima iz ribničkog života, karta općine, reprodukcije starih grafika (npr. Valvazora), knjižnice s kartama ribničkih cesta (varijante za bicikle s uputom gdje se mogu posuditi, automobile, pješačenja ...), didaktičke i druge igrice vezane za problematiku Ribnice, video i muzičke kazete, ribnički tarok (s motivima izrade sitne robe i lončarstva), kompleti alata za izradu predmeta sitne robe i lončarstva s knjižicom uputa za upotrebu i izradu.

Priredbe

Priredbe su neposredno povezane s bogatijim sadržajem turističke ponude. Osim već uhodanog sajma sitne robe i lončarstva bilo bi potrebno organizirati i više po nazivu privlačnih priredbi, npr. *Lončarska nedjelja, Danas ćemo u Ribnici plesti košare ...*

Tezge i kiosci

Tezge i kiosci će svojom ponudom dopunjavati prodajnu galeriju. Tezge mogu biti odlična reklama, odnosno putokazi za centar. To istovremeno znači da ćemo ih postavljati tamo gdje je prolaz turista velik, npr. Postojna, aerodrom Brnik, Ljubljana itd.

Posebni turistički programi i novi sadržaji ponude

Za realizaciju ovog programa, koji se isto tako nadovezuje na »živost« budućeg centra, bit će potrebno osigurati radionice, odnosno prostore, gdje će posjetioči moći izrađivati ili učiti izrađivati predmete od drva ili od gline. Radionice će biti povezane s muzejskom izložbom i njenim demonstracijama. Tako dakle u lancu *Predstavljanja baštine* – demonstracija određenih proizvoda » u živo« – možemo pružiti mogućnost učenja i saznavanja sa izradom za posjetioce.

Predlažemo slijedeće naslove turističkih programa: Dodite u Ribnicu učiti lončarstvo! Putujte sa sitnorobarima po Ribničkoj dolini! S dopusta u Ribnici

ćete se kući vratiti s košarom! Možda nećete uloviti ribu, ali ćete sigurno naučiti obradivati drvo!

Drugi turistički programi

Drugi turistički programi isto se tako nadovezuju na sadržaj budućeg centra. To mogu biti programi s područja kulinarstva, ljekovitog bilja, navika i običaja, duhovnog stvaralaštva itd. Koncept centra dakle omogućuje široko razvijanje mogućnosti i oblika življenja s baštinom i traženja novoga na osnovi baštine.

Sastavni dio projekta Kulturnog i turističkog centra Ribnica su i planovi za prostorno rješenje novoga centra s obnovom odnosno adaptacijom objekta. Radna grupa smatra da je rješenje koje projekt nudi optimalno i da bi svako odstupanje narušilo cjelinu i onemogućilo sistematičnost, odnosno postupnost izgradnje budućeg kulturnog i turističkog centra u Ribnici. Smatramo, naime, da su svi dijelovi centra, odnosno programi, u njemu tako tijesno, sadržajno i programski povezani da bi svako odstupanje od zacrtanog programa naškodilo cjelini.

Sa slovenskog jezika prevela: Marija Keresteny, prof.

Identitet kao sastavni dio muzealnosti *

Ivo Maroević
Filozofski fakultet,
Zagreb

Primljeno: 14. 1. 1987.

U razmatranju ove teme nužno se nameće definiranje ne samo identiteta, kako je u pozivnom materijalu rečeno, već i muzeologije, jer se jedino u tom kontekstu može razumjeti odnos muzeologije i identiteta, što je osnovna tema konferencije. Naslov moga priloga analitički ulazi u fenomen navedenoga odnosa s određenim pretpostavkama koje ga i određuju. Tako se u taj suodnos unosi i pojam muzealnosti, koji isto tako zaslužuje da ga se odredi, kako bi se mogle pratiti sve važnije postavke u okviru izloženih teza.

1. Definicije

Muzeologija je znanstvena disciplina koja se bavi izučavanjem muzealnosti posredstvom muzealija (muzejskih predmeta), stvaranjem i posredovanjem nastalih znanstvenih i kulturnih informacija putem raznolikih informacijsko-dokumentacijskih sustava i unapređivanjem metoda apliciranja svih ovih dostignuća u muzejskoj praksi.

Muzealnost je svojstvo predmeta koje mu omogućuje da izdvojen iz svoje pravne realnosti u muzejsku realnost postane dokument one realnosti iz koje je izdvojen, tj. da postane muzealijom. Naravno da je muzealnost skup karakteristika i u konačnici višeslojni sadržaj muzealije, čiji se svi slojevi muzealnosti možda nikada neće ni otkriti u onim komunikacijskim procesima koji se odvijaju između predmeta i korisnika (u ovom primjeru kustosa ili sakupljača). Polje muzealne neodređenosti to je otpornije što se povećava polje muzealne određenosti, pa je i mogućnost otkrivanja novih značajki muzealnosti to manja što je muzealnost nekog predmeta veća.

Identitet je pak pojam koji u ovom specifičnom primjeru označuje potpuno podudaranje materijalnog i duhovnog na više društvenih razina, da se materijalnim odredi duhovna dimenzija neke od tih razina koja time postaje određujuća za raspon identiteta, sa svim međutjecajima triju osnovnih kategorija (skupova elemenata): vremena, prostora i društva. U vremenu se pojavljuju elementi prošlosti, sadašnjosti i budućnosti uz istovremenost pojave trajnosti i trenutnosti, ponavljanja ili

ABSTRACT

The Cultural and Tourist Center Ribnica Jasna Horvat

The group of experts Museum Vivum proposed a project for the Cultural and Tourist Center Ribnica. An attempt was made to accomplish the interdisciplinary cooperation of specialists in the fields of ethnology, history, art history, museology, town planning and architecture. According to the project, an integrated museum is to be founded which would present the political, economic, social and cultural development of Ribnica and its surroundings, as well as its everyday life. The synopsis of the permanent display outlines the »zeitgeist« (»spirit of the times«) and the main themes are local crafts with the emphasis on wood production and the production of small household objects. The project includes the existing Petko Gallery, the Rudež Library, the Art Colony with programs of pottery and small objects production. An international society for specialists is to be established and educational and tourist programs organized with the purpose of developing a new view on the cultural heritage. The Center also plans to cooperate with schools. A museum shop or a souvenir shop is to be opened, as well as stands and booths to supplement the shop range of articles for sale.

* Tekst je na engleskom jeziku objavljen u materijalima Međunarodnog Komiteta za muzeologiju (ICOFOM-ICOM) a odnosi se na savjetovanje »Muzeologija i identitet«, Buenos Aires, listopad 1986. god.

učestalosti. U **prostoru** su to elementi mikro i makroregije koji se ne podudaraju s elementima svijeta i svemira, a tek se tada može govoriti o prirodnom, kultiviranom, urbanom, ruralnom i o nizu drugih prostora koji svojim značajkama i utjecajima mogu utjecati na određivanje pojma identiteta. Pojmovi socijalni, nacionalni, javni ili privatni prostor vode nas već prema elementima unutar kategorije **društva** u kojoj su pak posebno važni: pojedinac, grupa, nacija, klasa, rasa, religija, čovječanstvo te niz potpojmovi koji se kriju unutar svakog od ovih elemenata.

Gledamo li teorijski, možemo reći da se unutar svake od mogućih kombinacija presjeka tih triju temeljnih kategorija može odrediti svojevrstan identitet kome će odrednica ili žarišna točka biti jedan od elemenata temeljnih kategorija. Tako možemo govoriti primjerice o:

- identitetu neke mikroregije u sadašnjosti, s aspekta grupe ljudi koji u njoj obitavaju,
- o identitetu islama u urbanom prostoru u prošlosti (sa svim mogućim varijacijama podskupova svakog od elemenata),
- o identitetu učestalosti utjecaja feudalne klase na transformaciju prirodnog u kultivirani prostor.

Naravno da je broj kombinacija beskonačan, jer nije limitiran broj elemenata unutar pojedinog skupa što ih čine vrijeme, prostor i društvo.

Prema tome, preciznije određenje identiteta koji možemo manifestirati putem muzejske djelatnosti ovisi prvenstveno o svjesnom činu namjere u određivanju najpovoljnijeg presjeka onih elemenata koji će nam dati optimalne mogućnosti izražavanja takvog identiteta unutar postojećeg ili potencijalnog muzejskog zbirnog fonda.

U ovom kontekstu skloni smo reći da se u muzejima može znatno djelotvornije iskazivati i potvrđivati kulturni, prirodni, nacionalni ili neki drugi identitet, koji smo pobliže odredili opisnim pridjevom koji ga ograničava. Moramo biti svjesni da i te odrednice traže preciznije teorijsko obrazloženje, jer je dovoljno spomenuti stotinjak pojmova iz mape kulture E. Halla, da bi se uočila kompleksnost i samim tim nepreciznost određenja pridjevom kulturni. Naravno, da odrednice kao nacionalni i prirodni sadržavaju isto takva, ako ne i veća ograničenja.

2. Pristup muzeja prema identitetu
Muzejski predmeti kao elementarne jedinice koje su pretpostavka za funkcioniranje i djelatnost muzeja i koje u muzejima čine zbirne fondove, moraju sadržavati osobine pomoću kojih se može izraziti neki od mogućih identite-

ta. Muzealije imaju te osobine, jer smo ih definirane kao kulturna dobra postavili u vrh trokuta čije su komponente vrijeme, prostor i društvo. Muzealija svojom materijalnošću uvijek ostaje dokument u vremenu, jer egzistira i traje, neovisno o tome koliko smo u stanju pročitati i definirati sve informacije koje u sebi krije kao nosilac informacija. Ona dokumentira svoje vrijeme i vrijeme svoga trajanja. Očitavanjem njezinih značajki stvaraju se informacije koje penetriju u društvo u obliku jednodržajnih znanstvenih i višeslojnih kulturnih informacija. Sadržaj pak muzealija, odnosno njihova muzealnost, formulira se u poruke i djeluje u prostoru, u kontekstu, i to u koncentričnim krugovima sa središtem u muzeju kao instituciji.

Prema tome, muzeji sa svojim zbirnim fondovima i sa svojom aktivnošću sakupljanja i selekcije, proučavanja i otkrivanja skrivenih vrijednosti i izlaganja ili širenja poruka putem složenih kontekstualnih informacijsko-dokumentacijskih sustava imaju sve mogućnosti da formuliraju poruke čiji će sadržaj biti identitet onih karakteristika koje će odgovarati konkretnom društvu i remenu u konkretnom prostoru i koji će moći ostvariti sve one oblike drugih identiteta koji će se moći naći u presjeku kvalitete dotičnog zbirnog fonda i mogućih kombinacija onih kategorija i elemenata koje utječu na definiranje identiteta. Muzeji su sa svojim zbirnim fondovima i muzeografskim instrumentarijem hardware i software (gdje u širem značenju mislim na opremu s prostorom kao hardware, a na ljude s njihovim kreativnim potencijalima kao software), potencijalno polje za izražavanje adekvatnih identiteta – što će reći složenih poruka, no njima u tome treba široka teorijska podrška muzeologije i niza humanističkih disciplina, među kojima je uloga sociologije nezaobilazna.

Identiteti koje nalazimo u muzejima, bili oni samo potencijalni u strukturi zbirnog fonda ili izraženi i definirani jednim od oblika ili metoda muzeografskog rada, nikada u praksi nisu jednoznačni ili isključivi. Oni sadržavaju sposobnost adiranja i pridruživanja, pri čemu svaki zadržava svoje značajke, a njihovim se kumuliranjem često stvara nova kvaliteta. Primjerice, jedan memorijalni muzej, posvećen nekoj ličnosti, iskazuje identitet te ličnosti, dio identiteta vremena u kome je ta ličnost živjela i djelovala, elemente za identitet njezina svjetonazora, klase, nacije, prostora u kome je djelovala, a istovremeno sudjeluje u stvaranju i održavanju kulturnog identiteta u svim onim razinama koje su čitljive iz međuodnosa muzeal-

lija unutar izloženog i dostupnog zbirnog fonda. Nadalje, identitet koji se stvara u kontekstualizaciji pokretnog muzejskog materijala dopunjuje se djelovanjem uže i šire prostorne okoline koja djeluje kao širi okvir muzejskog doživljaja, kao priprema i nastavak, odnosno nadograđivanje onih spoznaja identiteta koje su nastale u organiziranom muzeološkom programu.

Identitet kao dio muzejske poruke postaje element spoznaje o postojanju, o korijenima koji sežu do različitim dubina prošlosti i prostora, onih ljudskih struktura koje su u nama, kao što su pripadnost susjedstvu, mjestu, gradu, području, zemlji ili kontinentu, pripadnost obitelji, rodu, zavičaju, regiji, narodu, klasi, rasi, civilizaciji, religiji, kulturi ili nekom drugom obliku formulirane svijesti. Među predmetima i porukama u muzejima spoznajemo sličnosti i razlike i u stvari utvrđujemo vlastite identitete u nezaobilaznim komunikacijskim procesima, koji su različiti od onih koje upijamo znakovnim sustavima insitucionaliziranih komunikacija (pismo, jezik i sl.). Po tome je identitet koji se stvara u muzejima različit i komplementaran, ali i nenadoknadv za ljudsku vrstu u cjelini.

3. Uloga muzeologije

Koja je pak uloga muzeologije u ovom procesu stvaranja, kombiniranja i akumuliranja raznolikih identiteta. Ona bi u skladu sa svojom definicijom trebala izučavati identitete kao oblik muzealnosti. Kao što svaki predmet u realnom svijetu koji nas okružuje nema onih osobina koje bi ga kvalificirale da postane muzealijom, drugim riječima nema dovoljnu količinu muzealnosti, tako ni svaka muzealija ne nosi u sebi dovoljno elemenata koji bi mogli iskazivati jasne pokazatelje nekih standardnih oblika identiteta.

Muzeologija bi trebala teorijski izučavati one oblike identiteta koje je moguće izraziti i oblikovati u muzejskom djelovanju, te utvrditi moguće kriterije za utvrđivanje onih osobina predmeta koje nam unutar muzealnosti pridonose izražavanju određenog identiteta. To je ujedno i proces koji uključuje analizu strukture predmeta i strukture identiteta i njihove međuodnose. Tu su nadalje i muzeografska istraživanja u pravcu adekvatnog formuliranja muzejskih poruka prema buhvaćanju identiteta kao sastavnog dijela takve poruke. Muzeologija bi trebala istraživati međuzavisnosti osobina muzealija koje pridonose određivanju identiteta i njihovih drugih osobina, kako ne bi došlo do određene ideologizacije, koja bi bila suprotna demokratskoj biti iskazivanja i uočavanja, dakle stvaranja identiteta različitih oblika. Nema sumnje da

bi muzeološka istraživanja trebalo usmjeriti i izvan uske sfere muzejske djelatnosti, tj. prema međuzavisnosti- ma s ostalim pojavnim oblicima oko nas koji mogu djelovati i djeluju na oblikovanje identiteta, a koji su ili mogu biti komplementarni s muzejskim djelovanjem i utjecajnim područjem.

Identitet je također jedna od kulturnih ili socijalnih varijabla koje na području muzeološke doktrine valja moći dokumentirati kao kvalitetu u kontekstu svih onih društvenih promjena koje djeluju na oblikovanje identiteta. Stoga se muzeologija treba pozabaviti oblicima adekvatnog dokumentiranja i pohranjivanja spoznaja o utvrđenim kvalitetama onih identiteta koji su društveno i znanstveno relevantni u određenom trenutku. Jer identitet, koji se ostvaruje i ostaje samo na razini individualne spoznaje, kolikogod je opravdan na liniji humaniziranja ljudske egzistencije i time ispunjava svoju svrhu davanja sadržajnijeg života onom pojedincu ili grupi koji do tih spoznaja dođu, ipak ne može poslužiti kao realni temelj za unapređivanje jasnijih i određenijih puteva prema muzeološkom iskazivanju određenih oblika identiteta putem organizirane i definirane muzejske poruke.

Neminovno je da muzeološka teorijska misao postavi značajke kojima se iskazuju najširi i najprihvatljiviji oblici identiteta, među one kriterije muzealnosti koji su presudni za određivanje muzealne kvalitete nekog predmeta i da time identitet koji izražava cjelinu svojim postojanjem stavi na ono mjesto koje mu pripada.

ABSTRACT

Identity as a part of museality

Ivo Maroević

Museology should include theoretical research on the modes of identity that can be expressed and illustrated in museum activities. The author also gives definitions of the notions museology, identity and museality.

Museality is the quality of an object that enables it, when isolated from its objective reality and placed in the reality of a museum, to become a document of the reality from which it was taken, i. e. to transform into a museum object.

Museum objects should contain such characteristics that enable certain identities to be expressed. Museum objects as part of a cultural heritage consist of such components as time, space and society.

Uloga i značenje Muzeja moderne/suvremene umjetnosti u Zagrebu za galerije regionalnih centara

U povodu 30 godina Galerije suvremene umjetnosti u Zagrebu i Okruglog stola U susret muzeju suvremene umjetnosti, Muzejski prostor, Zagreb, 29. IX. 1986.

Vlastimir Kusik

Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Osijek

Primljeno: 19. 3. 1987.

U proteklih desetak godina bilježi se osobit intenzitet galerijske aktivnosti van Zagreba, dakle u provinciji, što se prvenstveno ostvaruje otvaranjem novih prostora, aktivnošću stručnih radnika i poticajnim programima što aktualiziraju tematiku suvremenog likovnog stvaralaštva. Iako uvjeti teške krize koja nije mimoišla ni kulturu, objektivno ne pogoduju navedenom procesu, svjedoci smo otvaranja novih galerija, centara kulture, likovnih kolonija te nadalje prisutnosti velikog broja umjetnika koji u toj provinciji žive i rade.

Mlađa generacija povjesničara umjetnosti uspjela se nekako poslovno vezati uz galerije, studentske centre pa čak i kolonije što je pružilo mogućnost promicanja određenog aktivizma važnog za suvremeno stvaralaštvo. S vremenom je to pokazalo i stanovite rezultate tako da manje galerije i centri uspijevaju organizirati vrlo zanimljive izložbe – samostalne i skupne – koje su često vrijednog tematskog i problemskog značenja. Ima primjera da se baš u takvim, manjim galerijama organiziraju izložbe ili manifestacije koje ni galerije u Zagrebu ne bi mogle postaviti (tome su različiti razlozi), dok umjetnici uspijevaju realizirati i poneke svoje projekte bolje nego u velikim galerijama centra.

Dakle, galerije u manjim mjestima razvijaju likovni život i djelatnost značajnu za cjelokupnu likovnu kulturu republike, pa i šire od tih okvira. Dakako, djelatnost galerija regionalnih centara, koliko god bila zanimljiva i živa prate stanovita ograničenja i slabosti, koji se odražavaju i nedostacima likovne kulture, u cijelosti posebice kulture suvremene umjetnosti.

Prvi i osnovni nedostatak jest slaba povezanost informacija, što je nedvojbeno osnovni preduvjet ostvarenja željenog cilja, a to je afirmacija i kritička valorizacija umjetničke prakse koju tretiraju projekti u tim galerijama. Ne misli

se pritom samo na neodgovarajući odjek u medijima već prvenstveno na nemogućnost da se stvaralaštvo u provinciji – kako praksom, tako i kritikom – prikloni općem toku aktualne umjetničke prakse i misli o njoj. Tako se dešava da uz općepoznati fenomen anonimnosti umjetnika u provinciji i mnoge akcije poznatih umjetnika u tim galerijama nemaju odgovarajućeg odjeka.

Ako dakle izuzmemo odsustvo medija koji tradicionalno prati događanja u centru, dolazimo do zaključka kako je informativni sustav glavni razlog navedenim problemima. Pritom mislim na informativni sustav koji nije suha informacija, već ponajprije komuniciranje informacije i dokumentacije pa čak i koordiniranje organizacijom rada galerija.

Da bi takav galerijski sistem funkcionirao, a on kao sistem bez sumnje postoji, nužna je centralna galerijska institucija koja bi povezala u cjelinu informacije ali prije i iznad svega i skup interesa važan za suvremenu umjetnost.

Dosadašnja iskustva Galerije suvremene umjetnosti s galerijama regionalnih centara dala su niz pozitivnih primjera, prvenstveno oko prijenosa izložbi pa čak i zajedničkog rada na nekim izložbama. Ipak, čini mi se, to nije postalo načelo rada, već samo dobar primjer, od slučaja do slučaja.

Željeni oblik suradnje i rada pretpostavlja galerijski centar koji bi bio na čelu lanca galerija, ili bolje rečeno, na čelu sustava programa čiji je interes, tema i sadržaj suvremena umjetnost.

Naravno, manje je značenje tog sistema u njegovom centralistički organiziranom sklopu; važno je da se uspostavi sinhronizirani rad među galerijama (što je pitanje organiziranosti) te sinhrono planiranje i programiranje rada i aktivnosti stručnjaka.

Imajući u vidu iskustva, ne nažalost naše sredine, jasno je da takav galerijski centar treba vidjeti u instituciji Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu. Mislim da odnos tog muzeja prema galerijama u regiji treba vidjeti u sklopu nastojanja da se takva suradnja i rad ostvari. Jer, uz sve obaveze koje ima ta institucija, mislim da takva ustanova treba razvijati i više oblike suradnje s drugim galerijama što je višestruk i višeznačan interes za ukupnost kulture suvremene umjetnosti. A rečeno je, kultura suvremene umjetnosti »dešava« se kao praksa i kritika i u tim manjim regionalnim galerijama.

Moguće oblike suradnje vidim u slijedećim formama rada:

– uspostavljanjem jakog centralnog sistema komuniciranja informacijama i dokumentima o radu umjetnika, njihovim akcijama i djelima;